

นตติ ปณฺณาสมา อากา
แสงสว่าง เสมอด้วยปัญญา ไม่มี

เอกสารประกอบสัมมนาวิชาการเรื่อง
“โลกของอิสลามและมุสลิมในอุษาคเนย์”
The Islamic World and Muslims in Southeast Asia

บทสัมภาษณ์ : ภาพชีวิตญี่ปุ่นที่เมืองไทย และปักข์ไต๋

นางลักษณ์ ลิ้มศิริ

28 - 29 พฤศจิกายน 2551
โรงแรม ทวิน โลด์ส นครศรีธรรมราช

บทสัมภาษณ์ : ภาพชีวิตญี่ปุ่นที่เมืองไทยและปักซีใต้

พันเอกหญิง ผศ. นงลักษณ์ ลิ้มศิริ *

บทสัมภาษณ์ที่น่าเสนอนี้แปลจากเรื่อง "ชีวิตที่เมืองไทย : ประวัติศาสตร์จากพยานบุคคล (タイに生きて—歴史の証人たち)" ในหนังสือพิมพ์ Voice Mail ซึ่งได้รวบรวมบทสัมภาษณ์ชาวญี่ปุ่นที่มีชีวิตอยู่ในประเทศไทยระหว่างสงครามมหาเอเชียบูรพา ประมาณ 20 ท่าน เนื้อหาเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาและการดำเนินชีวิตของผู้ให้สัมภาษณ์แต่ละท่าน มีความยาวประมาณ 1 - 2 ตอน ในที่นี้ผู้เขียนได้เลือกบทสัมภาษณ์ของบุคคล 3 ท่านที่มีความเกี่ยวข้องกับภาคใต้ เพื่อใช้เป็นข้อมูลเบื้องต้นแสดงให้เห็นถึงภาพชีวิต ความเป็นอยู่ การเคลื่อนไหวของชาวญี่ปุ่นที่อาศัยอยู่ที่ภาคใต้ของไทยตั้งแต่ก่อนสงครามมหาเอเชียบูรพาเปิดฉากจนกระทั่งสงครามมหาเอเชียบูรพาสิ้นสุดลง ซึ่งข้อมูลเหล่านี้น่าจะมีประโยชน์นำไปสู่การศึกษาเรื่องราวของชาวญี่ปุ่นที่ภาคใต้ในมิติต่างๆ ได้อีกต่อไป

บทสัมภาษณ์ชาวญี่ปุ่นที่เกี่ยวข้องกับภาคใต้ของไทยนับแต่ก่อนสงครามมหาเอเชียบูรพาเปิดฉากถึงสงครามมหาเอเชียบูรพาสิ้นสุดลง

1. Takigawa Torawaka

เกิดเมื่อวันที่ 20 ธันวาคม ค.ศ. 1904 จังหวัด Kagoshima ประเทศญี่ปุ่น เดินทางเข้ามายังเมืองไทย ค.ศ. 1935 ใช้ชีวิตอยู่ที่กรุงเทพฯ สงขลา นราธิวาสและโกตาบารู

2. Kawahara Kinji

เกิดเมื่อวันที่ 14 เมษายน ค.ศ. 1926 จังหวัดตริง ประเทศไทย บิดาเดินทางเข้ามายังเมืองไทยในช่วงทศวรรษ 1920 ใช้ชีวิตอยู่ที่กรุงเทพฯ และตริง

* ผู้ช่วยศาสตราจารย์ กองวิชาประวัติศาสตร์ ส่วนการศึกษา โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า

3. Hisashimatsu Minoru

เกิดเมื่อวันที่ 10 ธันวาคม ค.ศ. 1933 จังหวัดสงขลา ประเทศไทย บิดาเดินทางเข้ามายังเมืองไทยในช่วงทศวรรษ 1930 ใช้ชีวิตอยู่ที่กรุงเทพฯ และสงขลา

1. Takigawa Torawaka¹

คุณ Takigawa เกิดเมื่อวันที่ 20 ธันวาคม ค.ศ. 1904 (ปีเมจิที่ 37) ที่เมือง Kagoshima จังหวัด Kagoshima เป็นคนรุ่นที่ 4 ในตระกูลแพทย์และเป็นลูกชายคนโตของครอบครัว เนื่องจากบรรดาญาติพี่น้องทุกคนเป็นแพทย์ ก็ยอมเป็นธรรมดาที่คุณ Takigawa จะได้รับการเลี้ยงดูเพื่อที่จะเป็นแพทย์ แต่เมื่อเรียนอยู่ชั้นมัธยมปลายไม่สามารถเข้าศึกษาแผนกแพทย์ได้ จึงพยายามหาทางศึกษาเพื่อเป็นแพทย์ตามธรรมเนียมของตระกูลให้ได้ เพราะฉะนั้นพอทราบข่าวว่าที่เกาหลีสามารถขอใบประกอบโรคศิลป์ได้ง่าย จึงเตรียมตัวที่จะเดินทางไปเรียนที่เกาหลีโดยไปเรียนภาษาเกาหลีที่โรงเรียน Tenri เมืองนารา ทำให้มีประสบการณ์กับชีวิตในหอพักที่เมืองนารา 3 ปี

เมื่อเรียนภาษาเกาหลีแล้ว คุณ Takigawa ได้ข้ามไปเกาหลี 2 - 3 ครั้งเพื่อเตรียมการต่างๆ แต่ในระหว่างนั้นก็ได้เปลี่ยนใจ ตัดสินใจเดินทางมาเมืองไทยตามชักชวนของคุณ Ogawa ผู้ซึ่งได้เปิดคลินิกอยู่ที่กรุงเทพฯ เมืองไทยว่า

“เมืองไทยอากาศก็ดี การขอใบประกอบโรคศิลป์ก็อาจจะทำได้ง่ายด้วยนะ”

คุณ Ogawa มีอายุมากกว่าคุณ Takigawa ประมาณ 10 ปี แต่ก็มีความสนิทสนมกันเนื่องจากก่อนจะเดินทางไปเปิดคลินิกที่กรุงเทพฯ คุณ Ogawa ได้เคยเปิดคลินิกอยู่ที่เมือง Minamata ซึ่งตระกูล Takigawa ก็เปิดสถานพยาบาลอยู่ที่นั่นด้วยเช่นกัน ส่วนคุณ Takigawa ก่อนที่จะเดินทางมาเมืองไทยหลายปี ขณะที่มีอายุ

27 ปีได้แต่งงานกับคุณ Shigeno ซึ่งบิดาเป็นผู้ทำให้และเคยเป็นคนใช้ของสถานพยาบาล Takigawa มาก่อนด้วย

มาเมืองไทย จากกรุงเทพฯสู่ภาคใต้ของไทย

เดือนพฤษภาคม ค.ศ. 1935 (ปีโชวะที่ 10) คุณ Takigawa ออกเดินทางตามลำพังด้วยเรือ Surabaya Maru จากเมืองโกเบมายังเมืองไทย เมื่อทุกอย่างเรียบร้อยแล้ว หนึ่งเดือนต่อมาจึงให้ภรรยาเดินทางตามมา การเดินทางด้วยเรือโดยสาร Surabaya Maru² จากญี่ปุ่นมาเมืองไทยในขณะนั้นใช้เวลา 20 วัน

คุณ Takigawa พูดว่า

“เป็นอะไรที่วิเศษมาก อยู่บนเรือไม่ต้องทำงาน อยู่สบายๆ เฉยๆ เบียร์ก็ดื่มนะ เดือนพฤษภาคมเป็นช่วงที่อากาศดี ไม่มีพายุ ทะเลราบเรียบ”

ผู้โดยสารมากับเรือลำนั้นมีไม่มากนัก เท่าที่คุณ Takigawa จำได้มีคนญี่ปุ่นอีกคนหนึ่งและคนไทยคนหนึ่ง คนญี่ปุ่นคือคุณ Hidaka Kunio ในเวลานั้นยังไม่รู้จักกัน เพิ่งจะพบกันเป็นครั้งแรก แต่เมื่ออยู่เมืองไทยแล้วมีความสนิทสนมกันอย่างมาก คุณ Kunio เดินทางมากับเรือลำนั้นเพื่อจะมาทำงานที่บริษัท Hidakayouko ซึ่งเป็นบริษัทของคุณ Hidaka Toshio ผู้เป็นลูกพี่ลูกน้อง

ก่อนเดินทางมาคุณ Takigawa ได้ขอความช่วยเหลือจากคุณ Ogawa เกี่ยวกับใบประกอบโรคศิลป์ไว้ เมื่อมาถึงเมืองไทยคุณ Ogawa จึงได้เปิดคลินิกใกล้ๆ กับวัดเลียบ (วัดที่มีศาสนสถานบรรจุอัฐิชาวญี่ปุ่น) แต่เนื่องจากไม่ได้รับใบประกอบโรคศิลป์ทันทีตามที่คิดไว้ คุณ Takigawa จึงอยู่ที่กรุงเทพฯ ประมาณครึ่งปีแล้วจึงตัดสินใจย้ายไปต่างจังหวัด เพราะคิดว่าต่างจังหวัดจะขอใบประกอบโรคศิลป์ได้ง่ายกว่า จึงออกเดินทางไปสงขลา ที่นั่นคุณ Seto Hisao (คุณพ่อของช่างภาพ Seto Masao) ซึ่งเคยมีที่พักอยู่ใกล้ๆ กันในกรุงเทพฯ ได้เปิดคลินิกชื่อ Kaisei อยู่

ก่อนหน้านั้นแล้ว คุณ Takigawa พร้อมกับภรรยาจึงพักอาศัยอยู่กับครอบครัวของคุณ Seto Hisao คลินิกแห่งนี้จึงมีผู้อาศัยหลายคน คือนอกจากคุณ Seto และคุณ Takigawa ซึ่งเป็นแพทย์ตรวจรักษาแล้ว ยังมีคุณ Nishino Satoru ซึ่งเป็นหมอพื้นทำงานอยู่ที่เดียวกันด้วย

ต่อมาเมื่อได้รับใบประกอบโรคศิลปะตามที่ปรารถนาแล้ว คุณ Takigawa ก็ได้ย้ายไปอยู่ที่นาริวาส เปิดคลินิกส่วนตัวชื่อ Takigawa

คุณ Takigawa เล่าให้ฟัง “ที่นั่นไม่มีปัญหาอะไรเลยนะ เปิดป้ายแล้วก็ทำมาหากินได้เลยนะ”

คนไข้ส่วนใหญ่เป็นคนท้องถิ่น คนญี่ปุ่นมีเพียงเล็กน้อย โรคที่เป็นกันมากคือกามโรคและมาลาเรีย

“ที่ไหนก็ตามถ้ามียาเฉพาะก็รักษาได้ ที่นั่นมียาวางขายในท้องตลาดมากมาย ก็ไม่มีความยากลำบากอะไรเลยนะ”

ไม่ใช่เป็นการคุยโวถึงความเหนื่อยยาก แต่แน่นอนว่านอกจากจะรักษาคนในพื้นที่แล้ว คุณ Takigawa ก็ยังต้องรักษาคนมาเลย์เป็นจำนวนมากด้วย เพราะนาริวาสมีพื้นที่อยู่ใกล้มลายู ด้วยเหตุนี้คุณ Takigawa จึงจำภาษามาเลย์ได้เร็วกว่าภาษาไทย

“ภาษามาเลย์ง่ายกว่าภาษาไทยนะ เพราะถ้าอ่านตัวอักษรได้ก็รู้เรื่องแล้ว”

เมื่อคิดดูแล้วสามารถที่จะพูดได้ว่า ในเวลานั้นคุณ Takigawa เป็นบุคคลที่ใช้ภาษาได้อย่างคล่องแคล่วถึง 4 ภาษาคือ ภาษาไทย ภาษามาเลย์ ภาษาเกาหลี รวมทั้งภาษาญี่ปุ่นด้วย คุณ Takigawa ใช้ชีวิตที่นาริวาสได้ประมาณ 6 ปีสงครามก็เริ่มขึ้น

เกณฑ์ทหาร กับบทบาทของล่ามในยุทธการที่สิงคโปร์

คุณ Takigawa อยู่ที่มหาวิทยาลัยเมื่อสงครามมหาเอเชียบูรพาอุบัติขึ้นในวันที่ 8 ธันวาคม ค.ศ. 1941 (ปีโชวะที่ 16) ในเวลานั้นคนญี่ปุ่นที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยถูกเรียกเกณฑ์ทหารทุกคน สำหรับคนญี่ปุ่นที่ภาคใต้มีข้อกำหนดให้ระดมพลที่หน่วยบัญชาการที่หาดใหญ่ คุณ Takigawa ถูกเกณฑ์เป็นทหาร เนื่องจากใช้ภาษามาเลย์ได้ จึงทำหน้าที่เป็นล่าม ติดตามกองทหารมุ่งลงใต้ตามยุทธการมาเลย์ สิงคโปร์ ระหว่างทางมีการทำถนนและสร้างสะพานเพื่อเข้าสู่มาเลย์ ซึ่งคุณ Takigawa ได้ใช้ภาษามาเลย์เป็นล่ามช่วยกองทัพหาวัสดุเพื่อสร้างสิ่งต่างๆ เหล่านั้นทันทีที่ถูกถามถึงความรู้สึกเมื่อสงครามเปิดฉาก คุณ Takigawa พูดอย่างสบายๆ ว่า

“ตอนนั้นประมาณ 30 กว่านะ ยังหนุ่มอยู่ ก็เต็มใจที่จะมีส่วนร่วมนะ การที่ถูกคัดเลือกให้ทำงานในสงคราม ก็ไม่รู้สึกกลัวอะไรเลย รู้สึกภูมิใจ”

เมื่อถูกถามถึงภรรยาว่า “ภรรยาเป็นห่วงหรือไม่”

“เขาก็เหมือนกันนะ ให้ความร่วมมือกับสงคราม เป็นกำลังรวบรวมเสบียงอาหารที่หาดใหญ่”

ไม่ใช่เรื่องแปลกเลยที่คุณ Takigawa กับภรรยาซึ่งจากบ้านเมืองมานาน ตั้งแต่ก่อนสงครามเปิดฉากและได้มานะบากบั่นอยู่ในดินแดนที่มีคนญี่ปุ่นอยู่ไม่มากนักจะรู้สึกยินดีกับการเข้ามาของทหารญี่ปุ่น

งานของคุณ Takigawa คือการติดตามกองทหารไปหาไม้และวัสดุต่างๆ สำหรับก่อสร้าง โดยทหาร 2-3 คนกับคุณ Takigawa ที่พูดภาษามาเลย์ได้ จะตระเวนไปตามโรงเลื่อยต่างๆ ด้วยกัน

ไม่มีปฏิริยาน่ากลัวเป็นพิเศษในดินแดนของศัตรู “มาเลย์ในตอนนั้นเป็นเมืองขึ้นของอังกฤษ แต่ท่าทีความเป็นปรีภักซ์ต่อการเข้าไปของญี่ปุ่นไม่มีเลยนะ” นอกจากนั้นยังได้รับการปฏิบัติและการต้อนรับขับสู้เป็นอย่างดีด้วย

นอกจากความสามารถพูดภาษา馬來แล้ว ที่สำคัญว่านั่นคือการเป็น
หมอทำให้คุณ Takigawa สามารถช่วยเหลือทหารได้เป็นอย่างมาก คุณ Takigawa
จึงได้รับการดูแลเอาใจใส่อย่างดีจากทหาร “ให้ทานอาหารอย่างดีนะ คิดว่าเป็น
อาหารแบบเดียวกับที่นายทหารชั้นผู้ใหญ่รับประทานนะ”

ปีต่อมาเมื่อสิงคโปร์ยอมจำนนต่อกองกำลังญี่ปุ่นในวันที่ 15 กุมภาพันธ์
ค.ศ. 1942 (ปีโชวะที่ 17) คุณ Takigawa ไม่ต้องติดตามทหารไปยังที่ต่างๆ อีก แต่ก็ยัง
ไม่สามารถกลับมาทำงานคลินิกของตนเองที่นราธิวาสเหมือนเมื่อครั้งก่อนสงครามได้
เนื่องจากได้รับคำสั่งจากทหารให้ทำงานที่โรงพยาบาลโกตาบารู(มาเลเซีย) คุณ
Takigawa กับภรรยาจึงต้องย้ายไปโกตาบารูเพื่อทำหน้าที่เป็นเจ้าหน้าที่ระดับสูงของ
โรงพยาบาลโกตาบารู โรงพยาบาลโกตาบารูถูกทหารญี่ปุ่นเข้ายึดครองและใช้เป็น
โรงพยาบาลของทหารภายใต้การควบคุมดูแลของกองทัพ คุณ Takigawa ได้รับแต่งตั้ง
ให้เป็นผู้อำนวยการดูแลสถานที่นี้ โดยไม่ต้องตรวจรักษาเนื่องจากการตรวจรักษาเป็น
หน้าที่ของชาว馬來 คุณ Takigawa ยังคงได้รับการเอาใจใส่เป็นอย่างดีจากทหาร
“ในฐานะผู้อำนวยการดูแลโรงพยาบาล จะได้รับเงินเดือนทุกเดือน มีความเป็นอิสระ
ไม่ว่าจะเป็นรพยนต์ไม่ว่าจะเป็นข้าวของทุกอย่าง ล้วนแต่ได้รับจากทหารนะ”

ขณะที่มีความเป็นอิสระและมีชีวิตที่สะดวกสบายอยู่นั้น ในที่สุดคุณ Takigawa
และภรรยาได้รับความพ่ายแพ้พร้อมกับฉากสุดท้ายของสงครามที่โกตาบารูนี้เอง

2. Kawahara Kinji⁴

เยาว์วัยที่จังหวัดตรังและเข้ากรุงเทพฯ

คุณ Kawahara Kinji เกิดเมื่อวันที่ 14 เมษายน ค.ศ. 1926 (ปีโชวะปีที่ 1)
ที่จังหวัดตรัง ภาคใต้ของไทย ปัจจุบันอายุ 76 ปี บิดาคือคุณ Jinkichi เป็นชาวญี่ปุ่น

ส่วนมารดาคือคุณ Ume เป็นคนไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดตรัง คุณพ่อจบการศึกษาจากคณะแพทยศาสตร์ที่ญี่ปุ่น หลังจากนั้นย้ายมาอยู่ที่ตรัง⁵ และเปิดคลินิกในย่านการค้า รักษาคนป่วยที่มีทั้งคนไทย คนจีน ซึ่งคุณ Jinkichi พบคุณ Ume เป็นครั้งแรกที่คลินิกเมื่อคุณ Ume เป็นคนไข้มารักษาที่คลินิก เพียงแค่เห็นก็เกิดความรู้สึกรักแรกพบขึ้นในทันที และในที่สุดทั้ง 2 ก็ได้แต่งงานกันมีบุตร 6 คน โดยมีคุณ Kawahara เป็นคนที่ 2 เมื่อ คุณ Kawahara อายุได้ 10 ขวบได้จากครอบครัวไปกรุงเทพฯ และไปญี่ปุ่นตามลำดับ รวมเวลานานกว่า 20 ปีที่ต้องจากครอบครัวไปอยู่ที่ยื่น ดังนั้นความทรงจำเกี่ยวกับครอบครัวในวัยเด็กจึงมีไม่มากนัก

คุณ Jinkichi ผู้เป็นพ่อนั้นเป็นที่รู้จักกันดีในกลุ่มชาวญี่ปุ่น เมื่อมีชาวญี่ปุ่นไม่ว่าจะเป็นพ่อค้า บุคคลจากสถานทูต หรือเพื่อนฝูงเดินทางจากกรุงเทพฯ ไปทางใต้ ก็มักจะแวะไปเยี่ยมเยียนคุณ Jinkichi เสมอๆ ในบรรดาบุคคลเหล่านั้นมีคุณ Shioda ซึ่งเป็นเจ้าของร้านยาอยู่ด้วย คุณ Shioda ได้แนะนำคุณ Jinkichi ว่าควรส่งลูกๆ ไปเรียนที่โรงเรียนประถมสามัญกรุงเทพฯ⁶ ซึ่งเป็นโรงเรียนสำหรับคนญี่ปุ่น คุณ Jinkichi เห็นด้วย จึงได้ตัดสินใจส่งคุณ Kawahara และคุณ Renko (ลูกสาวคนโตของครอบครัวซึ่งเป็นน้องสาวคุณ Kawahara) ไปกรุงเทพฯ นั้นเป็นจุดเริ่มต้นของการจากครอบครัวเป็นครั้งแรกของคุณ Kawahara

ชีวิตที่โรงเรียนประถมสามัญกรุงเทพฯ

ค.ศ. 1936 (ปีโชวะที่ 11) คุณ Kawahara และคุณ Renko เดินทางจากตรังมาพักอาศัยอยู่กับครอบครัวเพื่อนพ่อ และได้รับการดูแลจากอาจารย์ใหญ่ของโรงเรียนประถมสามัญกรุงเทพฯ คนแรกคืออาจารย์ Hirayoshi คนต่อมาคืออาจารย์ Watanabe ตามลำดับ ครั้งแรกที่เข้าเรียนนั้นชั้นประถมหนึ่งมีนักเรียนใหม่

8 คน ส่วนอาจารย์ของโรงเรียนมี 3 คน คืออาจารย์ใหญ่ และอาจารย์ Gotou กับ อาจารย์ Kanei อาจารย์คนหนึ่งจะรับผิดชอบ 2 ชั้นเรียน

ความทรงจำเกี่ยวกับเหตุการณ์ในโรงเรียนพอมีอยู่บ้าง เช่น การเล่น สนุกสนานในโรงเรียน ซึ่งเวลานั้นโรงเรียนมีนักเรียนไม่ถึง 30 คน ในเวลาหยุดพัก หรือหลังจากเลิกเรียนแล้วนักเรียนทั้งหมดจะมารวมกันอยู่ที่ห้องเดียว ไม่ว่าจะเป็ นเด็กผู้หญิงหรือเด็กผู้ชายก็จะเล่นรวมกันหมด เล่นปาลูกบอลใส่ฝ้ายตรงข้าม พอปา ลูกฝ้ายตรงข้ามได้แล้ว เด็กๆ ก็จะส่งเสียงดังสนุกสนานกันมาก

“นักเรียนอายุมากกว่าดูแลนักเรียนอายุน้อยกว่า ทุกคนสนิทสนมกัน ไม่มีการ ทะเลาะกัน บางครั้งก็จะไปรวมกันที่สนามโรงเรียน แล้วแบ่งเป็น 2 ฝ่ายก็เล่นปาลูกบอลใส่ฝ้ายตรงข้ามกัน”

นอกจากนั้นยังมีกิจกรรมอีกอย่างที่ยังจำได้ดีคือ การออกไปสังเกตสภาพที่ ศาลาแดงและสวนสัตว์ นักเรียนแต่ละคนจะสวมหมวกถือกระดานสำหรับสังเกตสภาพและกระตักน้ำ เดินไปโดยมีอาจารย์ดูแลและเดินนำขบวนไป

สำหรับอาจารย์ Watanabe อาจารย์ใหญ่ที่เป็นผู้ดูแลนั้นได้ให้ความสนใจดูแลเป็นอย่างดี แต่ท่านเป็นคนที่เข้มงวด เพราะฉะนั้นน้องสาวคือ คุณ Renko ซึ่งไม่ค่อยชอบทำการบ้านจึงมักจะถูกดุอยู่เสมอ ส่วนภรรยาของอาจารย์เป็นคนใจดี ให้ความเมตตาเด็กทั้ง 2 คนเหมือนกับลูกของตัวเอง เพราะเห็นว่าทั้งสองควรจะได้รับความรักใคร่จากพ่อแม่ แต่กลับต้องเดินทางมาอยู่กรุงเทพฯ ห่างไกลจากพ่อแม่ตั้งแต่ยังเด็ก

“ครั้งแรกที่มากรุงเทพฯ ยังเด็กมาก ไม่รู้เหนือไม่รู้ใต้ในกรุงเทพฯ เลย และยังต้องแยกจากครอบครัวมา ลำบากมาก นั้งที่โคนต้นไม้หน้าบ้านพักอาจารย์ใหญ่ น้ำตาไหลออกมาด้วยความรู้สึกเหงา คิดถึงครอบครัวที่จากมานะ”

2 คนพี่น้องอยู่ที่อยู่กรุงเทพฯ เรียนหนังสือโดยไม่ได้กลับบ้านที่ตรงเลย จึงไม่มีโอกาสพบหน้าคนในครอบครัว มีเพียงแต่คุณพ่อมาเยี่ยมบ้าง จนเมื่อคุณ

Kawahara เรียนอยู่ชั้นประถม 4 และก่อนที่จะเดินทางไปเรียนต่อที่ญี่ปุ่น คุณพ่อคุณแม่และน้องคนเล็กที่ไม่ได้เจอกันนานได้เดินทางมาเยี่ยม หลังจากนั้นคุณ Kawahara และน้องสาว ก็เดินทางไปอยู่กับญาติที่ญี่ปุ่น

มุ่งหน้าสู่บ้านลุงที่ญี่ปุ่น กับ การเปิดฉากของสงคราม

นอกจากคุณ Jinkichi คุณพ่อของคุณ Kawahara จะเปิดคลินิกที่ตรังแล้วยังทำสวนผลไม้ด้วย โดยมีคุณดูแลเป็นคนญี่ปุ่น เมื่อคนสวนจะเดินทางกลับประเทศคุณพ่อจึงได้ขอให้คนสวนเป็นผู้พาคุณ Kawahara และคุณ Renko ไปญี่ปุ่นพร้อมด้วย

ก่อนที่จะเดินทางคุณพ่อได้ส่งรูปครอบครัวของคุณลุงที่เกี่ยวข้องโตมาให้คุณ Kawahara ดู พร้อมกับบอกว่า “นี่คือบรรดาคนที่จะให้ความช่วยเหลืออุปถัมภ์ที่ญี่ปุ่นนะ” ในที่สุด ค.ศ. 1939 (ปีโชวะที่ 14) คุณ Kawahara และคุณ Renko น้องสาวก็ออกเดินทางมุ่งหน้าสู่ญี่ปุ่นด้วยเรือ Bangkok Maru⁷ ใช้เวลาเดินทางประมาณ 12 วันถึงโกเบ โดยมีคุณลุงเป็นผู้จัดการเรื่องต่างๆ ให้ สองคนพี่น้องพักอยู่ที่บ้านคุณลุงย่าน Honmachi ในเมืองเกียวโต สมาชิกครอบครัวคุณลุงมีทั้งสิ้น 8 คน (สามีภรรยาพร้อมลูก 6 คน เป็นลูกชาย 4 คน ลูกสาว 2 คน) ครอบครัวของคุณลุงเป็นครอบครัวที่มีฐานะดี มีกิจการส่วนตัวทำเกียะญี่ปุ่นเป็นธุรกิจขายส่งที่ข้างๆ บ้านคุณลุงเป็นร้านขายปลา จำได้ว่าที่หน้าร้านมีถังไม้วางเรียงอยู่หลายถัง สิ่งเหล่านี้ยังอยู่ในความทรงจำ แม้ในความผันเวลานี้ก็ยังเห็นตัวเองสมัยที่อยู่เกียวโต

ชีวิตที่เกียวโตดำเนินไปด้วยดี เฉพาะคุณ Renko เท่านั้นที่มาอยู่ญี่ปุ่นได้ไม่ถึงปีก็ต้องกลับเมืองไทยเพราะคุณแม่เป็นห่วง เนื่องจากคุณ Renko มีปัญหาในการฟัง หูข้างหนึ่งไม่ได้ยินมาตั้งแต่กำเนิด การที่มาเรียนอยู่ไกลบ้านเช่นนี้อาจจะลำบาก คุณแม่จึงเรียกตัวให้กลับไปอยู่ใกล้ๆ

สำหรับคุณ Kawahara ไม่มีปัญหาอะไร ชีวิตที่ญี่ปุ่นเริ่มต้นด้วยการเข้าเรียนที่โรงเรียนประถมสามัญ Ikkyou เกียวโต และโรงเรียน Nichuu แห่งจังหวัดเกียวโต

"ครอบครัวของคุณลุ่มทุกคนใจดี จึงไม่มีเรื่องที่ต้องห่วงกังวล ผลการเรียนก็ดีมักจะสอบได้ที่ 1 หรือที่ 2 เสมอๆ จึงได้เป็นหัวหน้าชั้นบ้าง รองหัวหน้าชั้นบ้าง"

คุณ Kawahara เล่าให้ฟังว่า แม่เพิ่งจะมาอยู่ญี่ปุ่นและได้เป็นผู้นำในโรงเรียนก็ไม่ได้รู้สึกกดดันแต่อย่างใด นอกจากผลการเรียนที่ดีแล้วคุณ Kawahara ยังได้เป็นนักกีฬาของโรงเรียนด้วย ในฤดูร้อนของทุกปี ทางโรงเรียนจะพานักเรียนไปเข้าค่ายฝึกว่ายน้ำที่สถานฝึกซ้อมของโรงเรียนริมทะเลสาบ Biwako เมือง Ootsu คุณ Kawahara ได้ฝึกว่ายน้ำด้วยการนุ่งผ้าเตี่ยวขนาด 1 shaku เป็นครั้งแรกที่นี่ (1 Shaku มีความกว้าง 30.3 เซนติเมตร ยาว 181.8 เซนติเมตร) การว่ายน้ำเป็นเรื่องที่คุณ Kawahara ถนัดอยู่แล้วจึงสามารถว่ายน้ำจาก Biwako มาตามคลอง กลับมาจนถึงเกียวโตได้นอกจากการว่ายน้ำแล้ว ในสมัยที่อยู่ชั้นมัธยมต้นก็ได้เป็นตัวแทนนักกีฬาวิ่งมาราธอนของโรงเรียนด้วย

ค.ศ. 1941 (ปีโชวะที่ 16) ขณะที่คุณ Kawahara มีอายุ 15 ปี สงครามโลกครั้งที่ 2 เริ่มขึ้น บรรดาลูกพี่ลูกน้องหลายคนต้องออกไปร่วมรบในแนวหน้า คนช่วยกิจการคุณลุงจึงลดน้อยลง เพราะฉะนั้นหลังจากโรงเรียนเลิกคุณ Kawahara จะรีบกลับบ้านเพื่อช่วยงานคุณลุง และต่อมาเมื่อสถานการณ์รุนแรงขึ้น มีแนวโน้มว่าญี่ปุ่นจะแพ้ ชายฉกรรจ์ทุกคนถูกส่งออกไปเป็นทหารในแนวหน้า ทำให้กำลังคนผลิตอาวุธยุทโธปกรณ์และยานพาหนะของโรงงานภายในประเทศไม่พอ รัฐบาลจึงต้องระดมกำลังนักเรียนและนักศึกษาเข้ามาช่วย และในที่สุดคุณ Kawahara ก็ถูกเกณฑ์เข้ามาทำงานในกองทัพ

ตอนที่ 1⁸

อายุได้เพียง 3 ขวบคุณพ่อเสียชีวิตจากไป

คุณ Hisashimatsu เป็นลูกชายคนเดียวของคุณพ่อ Hisashimatsu Tokunosuke และคุณแม่ Hisako เกิดในปี ค.ศ. 1933 (ปีโชวะที่ 8) ที่หาดใหญ่ คุณพ่อเดินทางจากบ้านเกิดที่จังหวัด Tosa (ปัจจุบันคือจังหวัด Kouchi) มาเป็นหมอฟันที่จังหวัดสงขลา และเป็นคนฉายหนังกลางแปลง เอาหนังญี่ปุ่น หนังสามูไรออกเร่ฉายตามที่ต่างๆ โดยมีจุดประสงค์ที่จะให้คนไทยเข้าใจวัฒนธรรมญี่ปุ่น ส่วนคุณแม่ Hisako เกิดในเรือขณะที่คุณยาย Kitamika เดินทางจากเกาะสุมาตราซึ่งในเวลานั้นเป็นอาณานิคมของฮอลันดา มุ่งหน้ามายังประเทศไทย ครอบครัว Hisashimatsu เป็นครอบครัวที่มั่งคั่ง เวลานั้นรถยนต์มีไม่มากนัก แต่คุณพ่อมีรถใช้ มีเหมืองแร่และสวนยางพาราทั้งที่ปัตตานี ยะลา และสงขลา

เมื่อคุณ Hisashimatsu เกิดคุณพ่อได้แขวนธงปลาคาร์ฟที่บ้าน และได้จัดงานฉลองอย่างยิ่งใหญ่พร้อมกับชวนเพื่อนมาร่วมงานมากมาย คุณ Hisashimatsu มีชื่อภาษาไทยว่า เจริญผล ซึ่งเป็นชื่อที่เจ้าอาวาสวัดแหลมसानเป็นผู้ตั้งให้ ส่วนชื่อภาษาญี่ปุ่นนั้นคุณพ่อให้ชาวญี่ปุ่นที่ได้รับเชิญมาร่วมงานเขียนชื่อที่เป็นมงคลได้กระดากให้แล้วจึงคัดเลือกขึ้นมา Minoru เป็นชื่อที่คุณ Fujishima เพื่อนชาวญี่ปุ่นที่คุณพ่อเชิญมาจากกรุงเทพฯ เขียนและได้รับเลือกขึ้นมา เนื่องจากคำว่า Minoru หมายถึง “ผล หรือ ผลไม้” ซึ่งตรงกับคำว่า “ผล” ในชื่อภาษาไทย

คุณ Hisashimatsu อายุได้ 3 ขวบคุณพ่อก็เสียชีวิตจากไปด้วยโรคเบาหวาน พร้อมกับทิ้งทรัพย์สมบัติไว้มากมาย ครอบครัวจึงไม่ได้เดือดร้อนแต่อย่างใด เมื่อคุณพ่อเสียชีวิตแล้ว คุณแม่ คุณยาย และครอบครัวน้องสาวคุณแม่ คือคุณ

Fujiko ซึ่งค้าขายเครื่องถ้วยชามอยู่ที่สงขลาได้พักอาศัยอยู่ด้วยกัน ส่วนกิจการร้านทำฟันของคุณพ่อ นั้น คุณบุญเต็มสามีน้องสาวของคุณแม่เป็นผู้รับช่วงต่อมาไป
คุณพ่อเสียชีวิตตั้งแต่คุณ Hisashimatsu ยังเด็กมาก จึงจำอะไรไม่ได้มากนัก
“เรื่องของคุณพ่อทั้งหมดได้ฟังจากแม่ แต่ผมก็อยากจรรู้เรื่องพ่อกว่านี้
อยากเจอพ่อกว่านี้เจอคนที่รู้จักพ่อดี”

กองทัพญี่ปุ่นยกพลขึ้นบกที่สงขลา

กองทัพที่ 25 แห่งจักรวรรดินิยมญี่ปุ่นภายใต้การควบคุมของพลโท Yamashita Tomoyuki มีเป้าหมายจะเข้ายึดสิงคโปร์ ดินแดนภายใต้การปกครองของอังกฤษ กองกำลังดังกล่าวจึงถูกแบ่งออกเป็น 3 ส่วนเพื่อยกพลขึ้นบกที่โกตาบารูในคาบสมุทรมลายู บัตตานีและสงขลา⁹ โดยกองกำลังที่รับผิดชอบพื้นที่บัตตานีและสงขลาได้ยกพลขึ้นบกในตอนรุ่งสางของวันที่ 8 ธันวาคม ค.ศ. 1941 (ปีโชวะที่ 16) ซึ่งจำได้ว่าในเช้าตรู่ของวันนั้นมีฝนตกมาอย่างหนัก¹⁰

นับแต่นั้นมาทหารญี่ปุ่นก็ตั้งกองกำลังอยู่ที่สงขลา มีทหารญี่ปุ่นที่มาเข้ามาด้วย เป็นครั้งแรกที่คุณ Hisashimatsu ได้เห็นม้าญี่ปุ่น

“รูปร่างสูงใหญ่ ที่ศีรษะมีผ้าคลุมไว้ เป็นสัตว์ที่น่าสนใจ ม้าไทยขาสั้น แต่ม้าญี่ปุ่นนั้นรูปร่างดีมาก”

ทหารญี่ปุ่นที่ตั้งค่ายอยู่ที่สงขลาใช้ข้าวเหนียวของไทยทำเป็น “Mochi”

“ทำเสร็จแล้วก็แบ่งให้บ้านผมด้วย ยายผมเอาไปย่าง ทาโชยุกับน้ำตาล แล้วก็ให้ผมทาน อร่อยมากนะ”

ในตอนนั้นคุณ Hisashimatsu เรียนหนังสือที่โรงเรียนประถมสำหรับคนไทย ซึ่งแน่นอนว่าต้องใช้ภาษาไทย นอกจากนี้คุณยายก็ยังสอนภาษามลายูให้อีกด้วย คุณ Hisashimatsu จึงเป็นเด็กที่ใช้ภาษาไทย ภาษามลายู และภาษาญี่ปุ่นได้คล่อง

“3 ภาษาในตอนนั้น ภาษาที่ไม่ค่อยคล่องที่สุดดูเหมือนว่าจะเป็นภาษาญี่ปุ่นนะ”

เนื่องจากคุณยายเคยสอนว่า “เธอเป็นคนญี่ปุ่นนะ เพราะฉะนั้นจะต้องให้ความเมตตา ดูแลช่วยเหลือคนอื่นญี่ปุ่นด้วยกัน” เพราะฉะนั้นเวลาที่เห็นทหารญี่ปุ่นซื้อผัก ผลไม้ คุณ Hisashimatsu ก็จะช่วยเป็นล่ามให้ นอกจากนี้จำได้ว่าเคยไปที่คลังอาวุธของทหารญี่ปุ่นที่ถ้ำเขาน้อย สงขลา ซึ่งเป็นสถานที่ทหารญี่ปุ่นชุดเข้าไปในถ้ำแล้วใช้เป็นที่เก็บอาวุธด้วย

หลังจากทหารญี่ปุ่นยกพลขึ้นบกแล้ว ในตอนเย็นวันนั้นเครื่องบินของฝ่ายพันธมิตรได้บินเข้ามาทิ้งระเบิดที่สงขลาและบริเวณโดยรอบๆ เมื่อเห็นธงสีแดง สัญญาณบอกว่าจะมีการโจมตีถูกชักขึ้น ทุกคนในครอบครัวคุณ Hisashimatsu ก็จะวิ่งไปหลบภัยในห้องน้ำใหญ่ซึ่งสร้างด้วยซีเมนต์ข้างบ้าน

วันที่ 15 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1942 (ปีโชวะที่ 17) กองทัพที่ 25 ภายใต้การนำของพลโท Yamashita ที่ได้กล่าวถึงแล้วก็สามารถเข้ายึดครองสิงคโปร์ได้ พวกทหารอังกฤษเคยคุยโวว่าสามารถต้านทานการโจมตีของกองกำลังญี่ปุ่นได้อย่างแน่นอน แต่เวลาผ่านไปได้ประมาณ 70 วันฐานที่มั่นของอังกฤษก็ถูกโจมตีพังทลายลง

คุณ Hisashimatsu เรียนโรงเรียนไทยถึงแค่ชั้นประถม 3 คุณแม่และคุณยายก็ขอรับรองว่า

“เราเป็นคนญี่ปุ่นนะ เพราะฉะนั้นจะต้องเรียนภาษาญี่ปุ่นอย่างจริงจัง”

ด้วยเหตุนี้คุณ Hisashimatsu จึงต้องย้ายมาเรียนที่โรงเรียนประชาชาติญี่ปุ่น¹ กรุงเทพฯ โดยมีคุณยายพานั่งรถไฟมา เมื่อถึงกรุงเทพฯ คุณยายก็พาไปฝากไว้กับหอพักของโรงเรียน แล้วคุณยายก็กลับสงขลาไปทันที

พบท่านทูต Yamashita

ที่โรงเรียนประชาชาติญี่ปุ่นมีลูกพี่ลูกน้องคือ Hanako จากสงขลาเรียนอยู่

ด้วยกัน เวลาที่มีวันหยุดยาวหลายวันคุณบุญเต็มพ่อของ Hanako ก็จะมาเอาเรือมารับ Hanako และ คุณ Hisashimatsu

“เป็นเรือบรรทุกข้าวนะ แต่ก็ลำเล็กมาก แล้วที่ยังไปกว่านั้นก็คือเวลาที่ฝนตกมีคลื่นสูงๆ จะน่ากลัวมาก จนบางที่คิดว่าเรือจะล่มหรือเปล่านะ”

เรือออกจากกรุงเทพฯ มา ระหว่างทางต้องแวะตามท่าเรือหรือเกาะต่างๆ หลายครั้ง ใช้เวลานานกว่าจะกลับถึงสงขลา

ที่สงขลาคุณยายได้เปิดร้านเหล้า ทหารญี่ปุ่นส่วนใหญ่จะแวะมาที่ร้านนี้เพราะเป็นกิจการของคนญี่ปุ่น วันหนึ่งมีทหารบกคนหนึ่งพูดคุยกับคุณยาย แล้วหลังจากนั้น คุณ Hisashimatsu ก็ต้องไปอยู่ที่สิงคโปร์กับทหารคนนั้น คุณยายบอกกับคุณ Hisashimatsu ว่า

“เขาคือนายพล Yamashita ซึ่งได้รับสมญานามว่า เสือแห่งมาเลย์นะ”

“ผมฟังแล้วก็ไม่ได้พูดว่าอะไร เพราะคิดว่าคุณยายกับนายพลคงจะพูดเรื่องทั่วๆ ไปของพวกเขา 2 คนเท่านั้น คงจะไม่เกี่ยวกับผม แต่อยู่มาวันหนึ่งนายพล Yamashita ก็มารับผมไป”

คุณ Hisashimatsu คิดและภาคภูมิใจเสมอว่าทหารญี่ปุ่นเข้มแข็ง และอยากจะทำประโยชน์แก่กองทัพ¹²

“ผมไม่รู้สักหว่าดกลัวอะไรเลย นายพล Yamashita ก็ดูเหมือนจะมีลูกชายอายุเท่ากับผมนะ จึงรู้สึกว่าจะเอ็นดูผม”

คุณ Hisashimatsu นั้นคุณพ่อเสียชีวิตจากไปตั้งแต่เด็ก คุณแม่และคุณยายเป็นผู้เลี้ยงดู จึงไม่รู้เรื่องเกี่ยวกับคุณพ่อเลย ดังนั้นเมื่อพบกับนายพล Yamashita คุณ Hisashimatsu คงจะจินตนาการและคิดเอาว่านายพลท่านนี้เหมือนกับคุณพ่อที่จากไป และเรียกท่านด้วยความเคารพว่า “ท่านทูต” ตามที่คุณ Katsuno กงสุลญี่ปุ่นประจำสงขลาเคยสอนว่า ‘คนสำคัญกว่ากงสุลจะต้องเป็นเอก

อัครราชทูต' คุณ Hisashimatsu ซึ่งไม่ค่อยจะเข้าใจภาษาญี่ปุ่นเท่าไรในตอนนั้น เมื่อพบคนสำคัญๆ ก็จะไม่ค่อยใส่ใจและเรียกทุกคนว่า "ท่านทูต"

"ผมคนเดียวนะที่เรียกแบบนี้ ท่านนายพลและคนรอบข้างก็พากันหัวเราะ"

หลังจากที่สิ่งคืบไปริย้อมจำนวนแล้วญี่ปุ่นก็เข้าปกครองและเปลี่ยนชื่อเป็น "โซนิทาน" 'ท่านทูต Yamashita' พาคุณ Hisashimatsu ไปฝากไว้กับลูกน้อง "ชื่ออะไรจำไม่ได้แล้วนะ เพราะเรียกแต่คุณอา คุณน้า" คุณ Hisashimatsu พักอยู่ห้องเดียวกันกับคุณอา ซึ่งคุณอาก็ได้ให้ความช่วยเหลือดูแลอย่างดี

"คุณอาจะพูดกับผมด้วยภาษาที่พวกทหารใช้กัน ไม่ใช่ภาษาทั่วๆ ไปนะ ใครได้ยินก็คิดว่ารุนแรงนะ แต่ผมไม่รู้สึกรังเกียจอะไรเลยนะ อยากให้พูดแบบนี้แหละ"

คุณอาสั่งให้คุณ Hisashimatsu ดูแลสุนัขพันธุ์ German shepherd ที่ชื่อว่า Hachi วันๆ ก็โยนลูกบอลเล่นกับ Hachi "ผมเดินไปไหนก็ตาม Hachi ก็จะตามไปอยู่ข้างๆ"

ในปัจจุบันที่บ้านคุณ Hisashimatsu เลี้ยงสุนัขไว้ตัวหนึ่งและตั้งชื่อให้ว่า 'Hachi' เช่นกัน

งานที่คุณ Hisashimatsu ได้ช่วยเหลือกองทหารคือการเข้าทำลายอาคารสิ่งก่อสร้างของท่าเรือในสิงคโปร์ คุณอาจะเป็นผู้พาคุณ Hisashimatsu นั่งรถยนต์ไปยังพื้นที่ที่เป็นเป้าหมาย แล้วก็ชี้จุดว่า

"ตรงนี้กับตรงนี้เราจะทิ้งระเบิดนะ เพราะฉะนั้นจะต้องส่งสัญญาณให้คนบนเครื่องบินรู้"

คุณ Hisashimatsu ก็จะวิ่งไปยังจุดนั้น แล้วส่งสัญญาณขึ้นไปบนท้องฟ้าให้เครื่องบินรู้เป้าหมายของการโจมตี แต่เมื่อส่งสัญญาณเสร็จเรียบร้อยแล้วก็ยังยืนอยู่ตรงนั้น

“พอคุณอาเห็นอย่างนั้นก็ตะโกนว่า ‘มานี่ มานี่’ ผมจึงรีบวิ่งออกมา ไม่นาน
คงโดนระเบิดที่เครื่องบินทิ้งลงมาแล้ว ก็กลัวอยู่นะ แต่กลัวศัตรูมาเจอมากกว่า
ยังไงก็ตามผมเป็นเด็กไข่ม้อย ศัตรูก็คงจะไม่คิดว่าเด็กจะทำอะไรได้ขนาดนี้”

คุณ Hisashimatsu ได้ช่วยเหลือให้กองกำลังญี่ปุ่นเข้าโจมตีสถานที่ต่างๆ
ทั้งหมด 3 - 4 ครั้ง

ตอนที่ 2¹³

อยากเป็นทหารญี่ปุ่น

คุณ Hisashimatsu เล่าให้ฟังว่าเห็น “ทหารที่อยู่ด้วยกันที่สิงคโปร์ทุกคน
กล้าหาญ มีความมุ่งมั่นที่จะเอาชนะศัตรูให้ได้อย่างเด็ดขาด” จึงคิดว่าเมื่อโตขึ้นจะ
เป็นทหาร คุณอาที่เป็นลูกน้องของ “ท่านทูต Yamashita” ได้สอนเพลงปลุกใจให้
ซึ่งยังจำได้จนถึงเดี๋ยวนี้

“เนื้อเพลงมีความหมายมาก ‘ได้รับบัพหรีพระราชทาน ยามคำตัดสินใจแล้ว
พรุ่งนี้จะยอมตายเพื่อชาติ ลมพัดโชยมาในคำคืนนั้น’ สงครามตอนนั้น เราจะ
แพ้ไม่ได้ ทุกคนยอมตายเพื่อชาติ สู้ สู้”

คุณ Hisashimatsu คิดว่าโชคดีมากที่ได้ไปสิงคโปร์ โดยเฉพาะได้รับการ
อบรมสั่งสอนจาก “ท่านทูต Yamashita” ให้รู้จักตัดสินใจด้วยตนเอง และต้องทำสิ่ง
ต่างๆ อย่างเต็มกำลังเพื่อให้ถึงจุดหมายให้ได้ ตั้งแต่นั้นมาคำสอนนี้มีอิทธิพล
ต่อชีวิตของคุณ Hisashimatsu อย่างมาก

“คนที่จะเป็นใหญ่เป็นโตจะต้องเป็นให้ได้อย่าง ‘ท่านทูต’ คนที่ได้พบได้
รู้จักเท่าที่ผ่านมา ไม่มีใครที่ดำเนินชีวิตได้แบบนี้เลย”

ในตอนนั้นสถานการณ์พลิกผัน ญี่ปุ่นเป็นฝ่ายตั้งรับทุกพื้นที่ มองไม่เห็น
หนทางชนะ เดือนพฤษภาคม ค.ศ. 1945 (ปีโชวะที่ 20) เยอรมันซึ่งเป็นพันธมิตร

ของญี่ปุ่นยอมแพ้แก่ฝ่ายพันธมิตรอย่างไม่มีเงื่อนไข คุณ Hisashimatsu ได้ยิน "ท่านทูต" ทูตกับคุณอาที่เป็นลูกน้องว่า "สงครามครั้งนี้ญี่ปุ่นอาจจะแพ้" และต่อมาก็ได้ข่าวว่าญี่ปุ่นพ่ายแพ้ทั้งที่สงขลา กรุงเทพฯ และสิงคโปร์ คุณ Hisashimatsu ไม่เชื่อเพราะมั่นใจตลอดมาว่า "ญี่ปุ่นแข็งแกร่ง ญี่ปุ่นจะต้องชนะในการรบนี้"

กองทัพญี่ปุ่นพบกับความพ่ายแพ้เรื่อยมา แม้แต่สถานการณ์ในสิงคโปร์ที่ญี่ปุ่นยึดครองอยู่ก็ไม่มีความแน่นอน คุณ Hisashimatsu คิดว่า "ถ้าอยู่ที่สิงคโปร์ต่อไปอาจจะเป็นอันตราย กลับส่งขลาคงจะดีกว่า"

ในที่สุดคุณ Hisashimatsu ตัดสินใจเดินทางกลับสงขลา โดยลงเรือที่สิงคโปร์ เดินทางมาถึงป็นัง หลังจากนั้นจึงต่อรถไฟไปจนถึงหาดใหญ่ รถไฟที่โดยสารกลับมานั้นเป็นขบวนรถสินค้า ทุกพื้นที่มีสิ่งของวางเต็มไปหมด บนของเหล่านั้นก็ยังมีแผ่นกระดาษไม้อัดวางทับไว้ใช้เป็นที่วางของซ้อนขึ้นไปอีกชั้นหนึ่ง รถไฟวิ่งไปท่ามกลางความร้อนอบอ้าวและความมืดมิด ในรถสินค้าขบวนนั้นมีคุณหลินฮั่วคนจีนที่เกิดที่สงขลาหลบอยู่ด้วย เพื่อไม่ให้ทหารมลายู¹⁴ เห็น ทั้งคุณ Hisashimatsu และคุณหลินฮั่วแอบอยู่ตรงซอกแคบๆ ระหว่างสิ่งของในโบกี้รถไฟ และรู้สึกวิตกหวาดกลัวจนไม่กล้าแม้แต่จะเหยียดขาออกมา หลบอยู่หนึ่งๆ จนกระทั่งถึงสงขลาเมื่อถึงสงขลาคุณหลินฮั่วปลอมตัวเป็นทหารบาดเจ็บ ทำตัวให้ดูน่าสงสาร โดยเอาผ้าพันขาไว้ แล้วก็เอาน้ำตาลมะพร้าวมาทาให้เหนียว เพื่อให้แมลงวันมาตอม ท่อนล่างก็ทำให้มีบาดแผลเหมือนกับนักรบที่กล้าหาญ คุณหลินฮั่วได้ช่วยเหลือดูแลซื้อเครื่องดื่มและอาหารที่สถานีให้ทำให้คุณ Hisashimatsu รู้สึกอบอุ่นใจขึ้น

ญี่ปุ่นแพ้สงคราม

หลังจากกลับมาถึงสงขลาด้วยความปลอดภัยและอยู่กับครอบครัวแล้ว คุณ Hisashimatsu ตั้งใจว่าจะกลับไปเรียนที่โรงเรียนประชาชาติญี่ปุ่นอีก แต่สถาน

การณ์จากสงครามมีผลให้โรงเรียนต้องปิดชั่วคราว ต่อมาวันที่ 15 ธันวาคม ค.ศ. 1945 (ปีโชวะที่ 20) ก็เป็นไปตามที่ "ท่านทูต Yamashita" พุดไว้ ญี่ปุ่นแพ้สงคราม คุณ Hisashimatsu ซึ่งเชื่อตลอดมาว่าญี่ปุ่นจะชนะสงคราม ไม่เชื่อและไม่เข้าใจว่าทำไมญี่ปุ่นจึงเป็นฝ่ายแพ้

หลังจากสงครามยุติลง มีการตั้ง "หน่วยงานอัยตวิพิณของศัตรู" ทำหน้าที่อัยตวิพิณคนญี่ปุ่นโดยตรง ซึ่งฝ่ายพันธมิตรก็ได้มีคำสั่งให้ปฏิบัติกับคนญี่ปุ่นผู้แพ้สงครามอย่างเข้มงวดว่า

"ญี่ปุ่นถือว่าเป็นประเทศศัตรูของฝ่ายพันธมิตร ดังนั้นให้จัดการยึดทรัพย์สินสมบัติของคนญี่ปุ่นและคนที่มิสัญชาติญี่ปุ่นให้หมด"

เวลานั้นครอบครัว Hisashimatsu ลี้หนีเอาตัวรอด สมบัติที่คุณพ่อทิ้งไว้ให้ รวมทั้งเงินในธนาคารถูกยึดไว้หมด ทุกคนในครอบครัวอยู่ที่สงขลาต่อมาอีกประมาณหนึ่งเดือน คุณ Hisashimatsu พร้อมด้วยคุณแม่และคุณยายก็ถูกส่งลงเรือเดินทางมากรุงเทพฯ เมื่อถึงกรุงเทพฯ ถูกกักตัวอยู่ที่เรือนจำคลองเปรมในฐานะนักโทษการเมือง 2 อาทิตย์ คุณยายถูกตั้งข้อสงสัยบางอย่างและถูกนำตัวไปซักถามที่สำนักงานของฝ่ายพันธมิตรที่ปทุมวันทุกวัน แต่ปรากฏว่าคุณยายก็ไม่รู้เรื่องอะไรเลย

หลังจากนั้นครอบครัวคุณ Hisashimatsu ทั้ง 3 คนก็ถูกส่งไปยังค่ายกักกันบางบัวทอง ค่ายที่ 2 ซึ่งอยู่ทางตอนเหนือของแม่น้ำเจ้าพระยา ห่างจากกรุงเทพฯ ไปประมาณ 40 กิโลเมตร ชีวิตที่ค่ายกักกันไม่มีอะไรทำ เล่นซูโม่กับเด็กๆ ที่อยู่ในค่ายด้วยกันบ้าง ว่ายน้ำในคลองบ้าง ต่อมาเมื่อมีโรงเรียนในค่ายที่ 2 คุณ Hisashimatsu ก็ได้เข้าเรียนต่อในชั้นประถม 3 ที่นี่

กลางเดือนมกราคม ค.ศ. 1946 (ปีโชวะที่ 21) ผู้คนในค่ายได้พูดถึงเรื่องการส่งคนกลับญี่ปุ่นกับการอยู่เมืองไทยต่อ สำหรับครอบครัวคุณ Hisashimatsu นั้นแม้จะไม่ว่าจะถูกส่งตัวกลับไปญี่ปุ่นหรือไม่ แต่ก็ต้องการจะอยู่เมืองไทยต่อ

เพราะได้ใช้ชีวิตอยู่ที่เมืองไทยมาเป็นเวลานานแล้ว ประมาณเดือนมิถุนายนผู้คนมากกว่า 3,000 คนถูกส่งออกมาจากค่ายเพื่อกลับญี่ปุ่น ในจำนวนนั้นมีน้องสาวคุณแม่คือคุณน้า Fumiko และครอบครัวรวมอยู่ด้วย หลังจากนั้นคุณ Hisashimatsu พร้อมกับพวกที่ตกค้างได้ย้ายไปอยู่ที่ค่ายที่ 1 ซึ่งอยู่ตามแนวคลองลงมาทางใต้ประมาณ 1 กิโลเมตร เดือนสิงหาคมก็ถูกย้ายอีกครั้งหนึ่ง โดยย้ายมาอยู่ที่โรงพยาบาลทหารบกที่ 25 ของญี่ปุ่น ซึ่งตั้งอยู่ที่ถนนราชวิถี (ปัจจุบันคือโรงพยาบาลราชวิถี) และถูกกักบริเวณอยู่ที่นั่นประมาณหนึ่งเดือนก่อนที่จะได้รับเอกสารอนุญาตให้อยู่เมืองไทยต่อไป ด้านหลังตึกผู้ป่วยของโรงพยาบาลมีบ่อน้ำลึกขนาดใหญ่อยู่ คุณ Hisashimatsu กับ Masao kun (คุณ Seto Masao ปัจจุบันเป็นช่างภาพ) และพรรคพวกมักจะพากันมาตกปลาที่นั่นเสมอ นอกจากนี้ในสระยังมีของใช้เก่าๆ เช่นปืนโต กระตักน้ำ อาวุธยุทโธปกรณ์ต่างๆ ที่ทหารญี่ปุ่นโยนทิ้งหลังแพ้สงครามกองพะเนินเทินทึกเหมือนภูเขาอยู่ที่นั่นสระ พวกเด็กๆ ก็จะไปกันลงไปงมเก็บของขึ้นมาและให้ทหารเอาไปขายที่ร้านในเมือง

คนญี่ปุ่นต้องเข้มแข็ง

ปลายเดือนกันยายน ค.ศ. 1946 (ปีโชวะที่ 21) ในที่สุดครอบครัว Hisashimatsu ก็ได้รับเอกสารอนุญาตให้อยู่เมืองไทยต่อไป สมาชิกในครอบครัวทั้ง 3 คนก็ได้เดินทางกลับไปสงขลาอีกครั้งหนึ่ง หลังจากที่ได้จากสงขลามากรุงเทพฯ ใช้ชีวิตอยู่ในเรือนจำ ค่ายกักกัน และโรงพยาบาลทหารประมาณหนึ่งปี

คุณยายบอกว่า "เธอเป็นคนญี่ปุ่นนะ นับแต่นี้ไปไม่ว่าจะลำบากทุกข์ยากแค่ไหนจะต้องเข้มแข็งจะแพ้ไม่ได้เด็ดขาด"

แม้ว่าจะจบการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 จากโรงเรียนคนญี่ปุ่นที่กรุงเทพฯ แต่ชีวิตที่โรงเรียน ที่สิงคโปร์และที่ค่ายกักกันนั้นส่วนใหญ่ไม่ได้ใช้ภาษาไทย ทำให้

ลิมภาษาไทย ในที่สุดจึงต้องเรียนชั้นประถม 3 ซ้ำอีกครั้ง แต่ก็ยังสอบได้เป็นที่ 2 ของห้องนับจากคนสุดท้ายมา เสียใจมาก ทุกวันเมื่อกลับถึงบ้านก็จะร้องไห้แล้วก็ฝึกเขียนตัวอักษรและคำศัพท์ ในที่สุดปีนั้นก็สอบได้ที่ 1 รู้สึกดีใจมาก

“คนรอบข้างก็ประหลาดใจนะ ว่าทำได้ยังไง”

ระหว่างที่เรียนอยู่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 คุณ Hisashimastu ได้ฝึกมวยไทย และได้ขึ้นชกตามเวทีต่างๆ ทางภาคใต้ของไทยเช่น ปัตตานี ตรัง สุราษฎร์ธานี โดยใช้ชื่อว่า “มิตรชัย” ในตอนนั้นสุราษฎร์ธานีมีนักมวยที่มีชื่อเสียงมาก เมื่อคุณ Hisashimastu เอาชนะได้จึงกลายเป็นนักมวยคนสำคัญและมีชื่อเสียงของสุราษฎร์ธานีทันที

“นักมวยไทยถ้าได้ยื่นชื่อ ‘มิตรชัย’ จะรู้จักแน่นอนเลยนะ”

เมื่อจบชั้นมัธยมศึกษาจากสงขลาคุณ Hisashimastu อยากจะเข้าศึกษาต่อที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จึงปรึกษากับคุณแม่ คุณแม่พูดว่า

“มันคงจะเป็นไปไม่ได้หรอกนะ เพราะเราไม่มีเงิน”

ครอบครัว Hisashimastu ที่ครั้งหนึ่งเคยมั่งคั่ง เมื่อญี่ปุ่นแพ้สงครามทรัพย์สินที่มีอยู่ถูกยึดหมด กลายเป็นคนยากจนอย่างที่สุด แม้แต่เพื่อนในชั้นเดียวกันที่มีผลการเรียนไม่ดีเท่าคุณ Hisashimastu ก็ยังสอบเข้าศึกษาต่อที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้ คุณ Hisashimastu รู้สึกเสียใจ และด้วยความอยากเรียนต่อ ในที่สุดจึงตัดสินใจเดินทางเข้ามาที่กรุงเทพฯ และเข้าศึกษาต่อที่โรงเรียนพาณิชย์การพระนคร 3 ปี ปีแรกอาศัยอยู่กับวัด เป็นเด็กวัด ทุกเช้าจะตื่นแต่เช้าออกไปบิณฑบาตกับพระ

คุณ Hisashimastu เข้ามาอยู่กรุงเทพฯ ก็เพราะว่าอยากจะเป็นคนเข้มแข็ง มีความรู้สึภภาคภูมิใจตลอดมาว่า “เราเป็นคนญี่ปุ่น” เพราะฉะนั้นพอมีเวลารว่างก็จะไปฝึกยูโด

“ผมเป็นคนญี่ปุ่นนะ แต่อยู่เมืองไทยและเรียนหนังสือที่เมืองไทยมาตลอด เพราะฉะนั้นก็อยากจะเรียนรู้อะไรที่เป็นของญี่ปุ่นบ้าง”

หลังจากที่สำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนพาณิชย์การแล้ว คุณ Hisashimastu ได้เข้าศึกษาต่อที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ในระหว่างเรียนได้ทำงานที่บริษัทอุตสาหกรรมรถยนต์ Fuji ซึ่งเป็นกิจการของคนญี่ปุ่น งานของบริษัทอุตสาหกรรมรถยนต์ Fuji เกี่ยวข้องกับการชดเชยค่าเสียหายจากสงครามให้กับไทย โดยบริษัทได้รับผิดชอบสร้างสะพานข้ามแม่น้ำเจ้าพระยา ซึ่งได้แก่ สะพานกรุงธนบุรี สะพานนนทบุรี และสะพานกรุงเทพ

ปี ค.ศ. 1958 (ปีโชวะที่ 33) อายุ 25 ปี คุณ Hisashimastu ทำงานเป็นล่ามให้กระทรวงอุตสาหกรรมของไทย จึงมีโอกาสเดินทางไปดูงานที่ญี่ปุ่น ทำให้รู้สึกดีใจมาก เพราะตลอดเวลาที่ผ่านไปมาแม้ว่าจะเป็นคนญี่ปุ่นก็ตาม แต่ไม่เคยได้ไปเหยียบแผ่นดินญี่ปุ่นเลย คุณ Hisashimastu เล่าว่าบรรยากาศที่ญี่ปุ่นต่างจากเมืองไทย

“อากาศที่ญี่ปุ่นสะอาดมาก บรรยากาศสงบเงียบ”

คุณ Hisashimastu ได้รับการสั่งสอนจากคุณยายตั้งแต่เล็กตลอดมาว่า “เราเป็นคนญี่ปุ่นนะ เราต้องเข้มแข็ง” คำสอนนี้อยู่ในใจคุณ Hisashimastu เสมอมาและเป็นแนวทางดำเนินชีวิต ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการเรียน การชกมวย หรือทำอะไรต่างๆ คิดเสมอว่า “คนญี่ปุ่นจะต้องไม่ยอมแพ้ คนญี่ปุ่นจะต้องเข้มแข็ง”

แม้คุณ Hisashimastu จะใช้ชีวิตอยู่ในเมืองไทยตลอดมา แต่คุณ Hisashimastu ก็ยังคงเป็นคนญี่ปุ่น เป็นผู้ที่มีความอดทน เข้มแข็ง และไม่ยอมแพ้ จวบจนถึงปัจจุบัน

เชิงอรรถ

¹ Voice Mail วันที่ 26 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 2003

² "Surabaya Maru" เป็นเรือโดยสารที่สร้างโดยบริษัทเดินเรือโอซาก้า เมื่อวันที่ 30 ธันวาคม ค.ศ. 1918 (ปีไทโชที่ 7) ถูกยิงจมลงโดยเรือดำน้ำของอเมริกาในเดือนมกราคม ค.ศ. 1943 ที่หมู่เกาะ Karonin

³ ยุทธการเข้ายึดครองมาเลย์และสิงคโปร์ซึ่งเป็นเมืองขึ้นของอังกฤษในเวลานั้น ถูกพิจารณาว่าถ้าเข้าโจมตีป้อมทางชายฝั่งทะเลในพื้นที่โดยตรงจะเป็นเรื่องที่ยากลำบาก แต่ยกพลขึ้นบกที่สงขลา แล้วมุ่งลงได้ด้วยกราดปืนยาวเดี่ยว จะใช้เวลาสั้นกว่า และเมื่อกองกำลังเข้าถึง สิงคโปร์ก็สามารถเคลื่อนกองกำลังเข้าโจมตี ทำลายแนวต่อต้านทหารอังกฤษหนึ่งพันกิโลเมตร และสามารถรุกเข้าได้ทุกจุดได้ ยุทธการดังกล่าวนี้เองที่ทำให้โลกต่างตื่นตะลึง เมื่อฐานใหญ่ของจักรวรรดินิยมอังกฤษถูกทำลายลงภายใน 70 วัน

⁴ Voice Mail วันที่ 23 ธันวาคม ค.ศ. 2002

⁵ การคมนาคมภายในของไทยเวลานั้น การเดินทางโดยรถไฟจากใต้สุดคือจากสุโขทัยถึงกรุงเทพฯ เริ่มขึ้นเมื่อ ค.ศ. 1921 (ปีไทโชที่ 10) ส่วนการเดินทางจากเมืองกันตัง จังหวัดตรังมายังกรุงเทพฯ เริ่มขึ้นเมื่อเดือนตุลาคม ค.ศ. 1916 (ปีไทโชที่ 5)

"การที่คุณพ่อเดินทางลงมาอยู่ที่ตรัง ภาคใต้ของไทยนั้นไม่น่าจะเกี่ยวข้องกับการเตรียมการที่ญี่ปุ่นจะบุกและขึ้นบกที่ภาคใต้ของไทย คิดว่าคุณพ่อคงไม่รู้เรื่องนี้ เพราะคุณพ่อเดินทางมายังเมืองไทยเนื่องจากบริษัทที่ญี่ปุ่นส่งมาให้เป็นตัวแทนของบริษัททำน้ำที่ขายยา คล้ายกับ sale man ในปัจจุบัน เดี๋ยวว่าทางใต้มีโรคระบาด คุณพ่อจึงเดินทางไปเพื่อขายยาที่นั่น เมื่อไปถึงแล้วไม่เพียงแต่ขายยาเท่านั้น แต่ได้รักษาคนไข้ด้วยเพราะคุณพ่อเรียนจบทางแพทย์มา เมื่อการรักษาประสบความสำเร็จ ทำให้คนไข้หายจากโรคต่างๆ จำนวนคนไข้เพิ่มมากขึ้นๆ ในที่สุดคุณพ่อก็ไม่กลับบริษัทแต่เปิดกิจการตั้งรกรากอยู่ที่ตรังเรื่อยมา เมื่อสงครามสิ้นสุดลงคุณพ่อถูกส่งตัวมาที่ค่ายบางบัวทองเพื่อกักตัว ภายหลังที่ได้รับการปลดปล่อยแล้วก็ได้กลับไปตั้งและอยู่กับครอบครัวที่นั่นตลอดมา" - สัมภาษณ์เพิ่มเติมโดยผู้แปล

⁶ โรงเรียนคนญี่ปุ่นมีชื่อเรียกอย่างเป็นทางการว่า "โรงเรียนประถมนสามัญพระนคร = 盤谷尋常学校 ต่อมากระทรวงศึกษาญี่ปุ่นมีคำสั่งเปลี่ยนชื่อโรงเรียนเป็น "โรงเรียนประชาชาติญี่ปุ่น =

日本国民学校 เมื่อวันที่ 1 เมษายน ค.ศ. 1941 (ปีโชวะที่ 16) (จาก เซโคะ มาซาโอ. ชีวิตของ มาซาโอ เซโคะ ผู้ถูกพ้อและเป็นผู้พ้นทอด้ง เล่ม 1. หน้า 36 - 37

⁷ Bangkok Maru เป็นเรือสำหรับบรรทุกสินค้าและโดยสารของบริษัทเดินเรือโอซาก้า ที่มีกำลังความเร็วสูงและทันสมัยในเวลานั้น เดินทางระหว่างท่าเรือคลองเตย กรุงเทพฯ ถึงโกเบ โดยใช้เส้นทางกรุงเทพฯ --- ไซฟอง (เวียดนาม) พักหนึ่งคืน --- เกาะทางทะเลใต้ --- Kilun (ฮ่องกง) พัก 2 คืน --- สิ้นสุดการเดินทางที่โกเบ

สงครามทำให้การค้าระหว่างประเทศเสียหาย เดือนสิงหาคม ค.ศ. 1941 (ปีโชวะที่ 16) เรือ Bangkok Maru ของเอกชนลำนี้จึงถูกรัฐบาลยึดเพื่อใช้เป็นเรือลาดตระเวน และต่อมาก็ถูกยิงด้วยตอร์ปิโดจมลงบริเวณช่องแคบทางตะวันออกเฉียงใต้ของเกาะ Torakku ในทะเลทางใต้ในวันที่ 20 พฤษภาคม ค.ศ. 1943 (ปีโชวะที่ 18)

⁸ Voice Mail วันที่ 26 พฤษภาคม ค.ศ. 2004

⁹ การยกพลขึ้นบกที่โกตาบารูของกองกำลังที่ 23 ภายใต้การนำของพลตรี Takumi เกิดขึ้นก่อนการโจมตีอ่าวเพิร์ลฮาร์เบอร์โดยกองทหารเรือญี่ปุ่น 1 ชั่วโมง 20 นาที หรือกล่าวได้ว่าสงครามมหาเอเชียบูรพาเปิดฉากขึ้นที่คาบสมุทรมลายู ซึ่งในตอนนั้นสิงคโปร์อยู่ในตำแหน่งสำคัญเป็นจุดที่สามารถผ่านเข้าไปทะเลอินเดีย อ่าวเบงกอล และเข้าสู่แหล่งทรัพยากรธรรมชาติ เช่น เกาะบอร์เนียว และเกาะสุมาตรา เป็นต้น ยุทธการดังกล่าวจึงมีความสำคัญต่อแผนการรบของญี่ปุ่นในเอเชียและมหาสมุทรแปซิฟิก ดังนั้นกองทัพญี่ปุ่นพยายามที่จะทำให้แผนดังกล่าวสำเร็จลุล่วง เพราะถ้าสามารถยึดครองบริเวณดังกล่าวได้ก็เท่ากับว่าแผนการรบทางใต้ทั้งหมดประสบความสำเร็จ

¹⁰ ไม่มีบันทึกที่บอกว่ามีฝนตกในวันที่สงครามเปิดฉาก แต่จากบันทึกของสถาบันวิจัยกองกำลังป้องกันตนเองเขียนไว้ว่า “ในวันนั้น ท้องฟ้าถูกปิดด้วยเมฆดำมืดไปหมด ไม่มีแสงจันทร์ แต่หลังจากนั้นไม่นานนัก เมื่อเมฆเคลื่อนตัวผ่านไป ฟ้าเปิดพร้อมแสงจันทร์ที่สาดส่อง ทำให้มองเห็นอ่าวเป็นครั้งแรก”

¹¹ ดูเชิงอรรถที่ 6

¹² กองทัพญี่ปุ่นได้รับชัยชนะเรื่อยมาจนถึงประมาณเดือนพฤษภาคม ค.ศ. 1942 (ปีโชวะที่ 17) สามารถเข้ายึดครองดินแดนต่าง ๆ ในแนวรบทางใต้ เช่น มลายู ฟิลิปปินส์ บอร์เนียว อินโดนีเซีย พม่า แต่ความพ่ายแพ้ในการต่อสู้ทางทะเลที่มิดเวย์ในเดือนมิถุนายนปีเดียวกันเป็นสัญญาณ

แห่งความพ่ายแพ้ ญี่ปุ่นเริ่มประสบความสำเร็จในที่ต่าง ๆ เรื่อยมา คุณ Hisashimatsu ไม่ทราบ
ข่าวคราวต่าง ๆ นี้จึงคิดว่าญี่ปุ่นยังคงเข้มแข็งอยู่

¹³ Voice Mail วันที่ 23 มิถุนายน ค.ศ. 2004

¹⁴ ก่อนสงครามเอเชียแปซิฟิกจะเริ่มขึ้น สิงคโปร์ มาเลเซียในปัจจุบันเป็นอาณานิคมของ
อังกฤษ รวมเป็นดินแดนเดียวกันเรียกว่ามลายู

เลขอนุญาต ที่ ศ. ๒/๒๕๑๙

เลขที่คำขอ ที่ ๒/๒๕๑๙

ใบอนุญาตจัดตั้งสมาคมหรือองค์การ

ตามที่
ได้ขออนุญาตจัดตั้ง
โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ

- นายป๋วย อึ๊งภากรณ์
มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์
๑. ส่งเสริมการจัดทำตำราภาษาไทยในแขนงสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ ทั้งระดับมหาวิทยาลัย และก่อนมหาวิทยาลัย
 ๒. เผยแพร่ตำราของมูลนิธิในหมู่ผู้สอนวิชาสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ ทั้งราชอาณาจักร
 ๓. ส่งเสริมการเรียบเรียงงานวิจัย และตำราชั้นสูง และรวบรวมเอกสารทางวิชาการออกตีพิมพ์
 ๔. ส่งเสริมกิจกรรมทางวิชาการด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์
 ๕. ไม่ทำการค้ากำไร และไม่เกี่ยวข้องกับการเมือง

และมีที่ตั้งสำนักงานแห่งใหญ่ ณ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร นั้น

กรรมการศาสนาได้พิจารณาแล้ว อนุญาตให้ดำเนินการจัดตั้งได้ และขอให้ปฏิบัติตามคำสั่งและ ข้อบังคับของกรรมการศาสนา โดยเคร่งครัด

อนุญาต ณ วันที่ ๒๐ มกราคม พุทธศักราช ๒๕๑๙

(นายวัชรเวร เอี่ยมโชติ)
อธิบดีกรรมการศาสนา

จัดโดย

มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, มูลนิธิโตโยต้าประเทศไทย, บริษัท โตโยต้า มอเตอร์ ประเทศไทย จำกัด

ร่วมกับ

มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์, ศูนย์บรรณสารและสื่อการศึกษา มวล., คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, โครงการเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา มธ., สถาบันไทยคดีศึกษา มธ., หลักสูตรควบตรีโท ด้านการบัญชีและบริหารธุรกิจ คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี มธ., สมาคมจดหมายเหตุสยาม และ กองทุนเจิตร ภูมิศักดิ์, คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ, สถาบันทักษิณคดีศึกษา มท., วิทยาลัยนานาชาติปริ๊ตตี พนมยงค์ มธ., ภาควิชามานุษยวิทยา คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร